

Чабанов Андрій Михайлович,

аспірант кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, вул. Фрометівська, 2, Київ, Україна, 03039;

chabanov_andriy@ukr.net; <https://orcid.org/0009-0003-7384-6701>

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТОВНЕ НАПОВНЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ БЕЗПЕКИ В ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОМУ ВИМІРІ

Анотація. У статті розглянуто поняття транспортної безпеки на основі аналізу чинного законодавства та проведеного аналізу наукових досліджень. Встановлено, що поняття «транспортної безпеки» є похідним від поняття «безпека». Здійснено аналіз тлумачення поняття «безпека» в науковій літературі та законодавстві. Визначено, що початковим періодом розгляду й вивчення проблеми безпеки вважається сутнісне поняття небезпека.

Здійснено науковий аналіз поняття «безпека» та виокремлено два напрямки групування дефініцій: охоронні визначення (безпека сприймається як стан захищеності від різноманітних видів загроз); охоронно-попереджувальні дефініції (встановлюють безпеку як сукупність заходів або умов, що направлені на протидію загрозам).

Встановлено, що вітчизняне законодавство охоплює питання транспортної галузі, але термінологічне визначення «транспортна безпека» не надається, натомість окреслюються шляхом принципів державної політики через обов'язки суб'єктів, що забезпечують функціонування транспортної системи.

Запропоновано поняття «транспортна безпека» в загальному вигляді охарактеризувати як систему: попередження, протидії і припинення злочинів в транспортній сфері; попередження на транспорті надзвичайних подій природного/техногенного характеру; недопущення або мінімізації матеріальної і моральної шкоди на транспорті від злочинів й надзвичайних подій; спрямовану на підвищення екологічної безпеки перевезень та екологічної стійкості транспортної системи; втілення цілей національної безпеки в транспортному комплексі в цілому.

Встановлено, транспортна безпека є: складовою національної безпеки; перебуває в нерозривному взаємозв'язку із іншими видами безпеки; відносно самостійний вид безпеки, який має системний характер. Усвідомлення транспортної безпеки як складової національної безпеки держави вимагає виявлення та усунення її головних складових. Найвдалішим засобом для цього може слугувати застосування системного підходу. Наявність системоутворюючих чинників дозволяє визначити транспортну систему як соціальну систему.

У практичній діяльності забезпечення транспортної безпеки важлива роль відводиться класифікації загроз безпеці за відповідними критеріями на певні види. Джерела загроз транспортній безпеці за локалізації можна виокремити в дві групи: внутрішні загрози транспортної безпеки; зовнішні загрози транспортної безпеки.

Ключові слова: публічне управління, механізми публічного управління, транспортна безпека, національна безпека, загрози, транспорт, транспортна інфраструктура, транспортний комплекс.

Chabanov Andriy Mykhailovych,

Postgraduate Student of the Department of Public Administration,

Interregional Academy of Personnel Management, 2, Frometivska str., Kyiv, Ukraine, 03039; chabanov_andriy@ukr.net; <https://orcid.org/0009-0003-7384-6701>

CONCEPT AND CONTENT ANALYSIS OF TRANSPORT SAFETY (PUBLIC MANAGEMENT DIMENSION)

Abstract. The article presents the concept of transport safety based on the analysis of current legislation and the analysis of scientific research. It was established that the concept of "transport safety" is derived from the concept of "security". An analysis of the interpretation of the concept of "security" in scientific literature and legislation was carried out. It was determined that the initial period of consideration and study of the security problem provided the essential concept of danger.

A scientific analysis of the concept of "security" was carried out and two directions of grouping definition were distinguished: security definitions (security is perceived as a state of protection against various types of threats); security and warning definitions (establish security as a set of measures or conditions aimed at countering threats).

It has been established that domestic legislation covers the issues of the transport industry, but the terminological definition of "transport safety" is not provided, instead, it is outlined by the principles of state policy through the obligations of the entities that ensure the functioning of the transport system.

It is proposed to characterize the concept of "transport security" in its general form as a system: prevention, countermeasures and termination of crimes in the transport sector; warning on transport of emergency events of a natural/man-made nature; prevention or minimization of material and moral damage in transport from criminals and extraordinary events; aimed at improving the environmental safety of transportation and the environmental sustainability of the transport system; implementation of national security goals in the transport complex as a whole.

It has been established that transport safety is: a component of national security; is inextricably linked with other types of security; one independent type of security that has a systemic nature. Awareness of transport security as a component of the state's national security requires identification and elimination of its main components. The oldest means for this can be the use of a system approach. The presence of system-forming factors makes it possible to change the transport system as a social system.

In the practical activity of ensuring transport safety, an important role is assigned to the classification of security threats according to the relevant criteria into certain types. Sources of threats to transport security for localization can be divided into two groups: internal threats to transport security; external threats to transport security.

Key words: *public administration, mechanisms of public administration, transport safety, national security, threats, transport, transport infrastructure, transport complex.*

Постановка проблеми. Транспорт є однією із найважливіших галузей української економіки та необхідна складова стабільного життя кожної людини. В той же час транспорт належить до підвищених джерел небезпеки, які загрожують життю і здоров'ю людей, навколишньому природному середовищу, майну тощо.

Видається цілком природним, що безпека виступає як необхідна потреба, яка має велике значення не тільки для окремого громадянина, але й для усього суспільства загалом. У даному аспекті, під потребою у безпеці варто розуміти стан захищеності національних інтересів, а також життя та здоров'я, інших благ, що забезпечується на всіх існуючих рівнях. Більше того, в практичній діяльності, саме стан захищеності дозволяє сприяти соціально-економічного розвитку нашої держави та в повній мірі забезпечувати її цілісність.

Зазначене вище набуває особливої актуальності для транспортної галузі, оскільки транспорт апріорі відзначається не лише надзвичайною важливістю, а й є джерелом небезпеки, отже, питання забезпечення транспортної безпеки має бути ключовим.

Проблема транспортної безпеки виходить далеко за межі транспортної сфери, економіки чи соціального сектору відносин. Зумовлена вона широким спектром чинників, які репрезентують різноманітні сторони суспільного буття: управління, освіти, психологію, господарювання, виховання, правоохоронну сфери та інше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням питань сутнісного визначення «транспортна безпека», різноманітних аспектів транспортної політики, адміністративно-правового регулювання відносин у сфері транспортної безпеки займалися ряд науковців, зокрема: В. Бесчастний й А. Собакарь [1], А. В. Бойко [2], О. В. Клепікова [5], В.Г. Ковальов [6], І. Ф. Корж [7; 8], А. В.Матвеева [9], Л. М.Сукмановська [12], Г. П.Фердман [13] та інші. Проте, у працях спостерігається відсутність єдності наукового підходу до поняття транспортної безпеки, фрагментарність характеристики змістовного наповнення, а також відсутність законодавчо зафіксованої дефініції досліджуваного поняття. Все це вимагає дослідження означеного поняття в аспекті державно-управлінського підходу із окресленням її сутнісного змістовного наповнення.

Мети статті (постановка завдання). Метою даної публікації є дослідження сутності та змістовного наповнення категорії «транспортна безпека» в державно-управлінському вимірі. Для досягнення зазначеної мети було поставлено наступні завдання: на підставі аналізу наукових праць та законодавчих актів дослідити поняття та змістове наповнення досліджуваної категорії; сформувати власне бачення поняття «транспортної безпеки» як державно-управлінської категорії та визначити змістовні характеристики транспортної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Транспорт представляє собою віднесену до матеріального виробництва галузь економіки, основним призначенням якої є перевезення людей та вантажів. За своєю сутністю транспорт є базовою галуззю економіки, що вважається сполучною ланкою для інших її галузей та соціальної сфери, найважливішою складовою виробничої та соціальної інфраструктури. Від безперервного, якісного, планомірного, керованого, безпечного перевізного процесу залежить розвиток інших напрямів господарської та соціальної діяльності, що здійснюється як у межах території країни, так і за її межами. Транспорт України можна назвати системоутворюючою галуззю країни. Безпека транспорту та перевізного процесу є найважливішим критерієм високого рівня транспортного обслуговування.

Розглянемо зміст поняття «транспортна безпека» на основі аналізу чинного законодавства та наукових досліджень. Відповідно, поняття «транспортної безпеки» є похідним від поняття «безпека». У тлумачному словнику з української мови поняття «безпека» визначається як стан, коли кому/чому небудь не загрожує нічого [3, с. 70].

З огляду на те, що поняття «безпека» містить багато видів (внутрішня, авіаційна, транспортна, національна тощо), термінологічне тлумачення означеного поняття в кожній галузі знань розуміється по-різному. Так, поняття «безпека» у Енциклопедичному словнику з державного управління визначається як стан будь-якої загрози та надається її характеристика як соціальної системи, що можна розглядати із різних позицій: по-перше, як об'єктивне виявлення зовнішніх умов середовища діяльності та життя, що припускає можливість небезпеки, спрямованої на систему, відповідно безпеку якої прагнуть забезпечити (передусім джерело небезпеки й об'єкт, які їй піддається, видаються розділеними, а акцент в описі системи здійснюється на об'єкті, який потребує захисту); по-друге, як психологічна реакція людини стосовно зовнішніх обставин свого існування, яким надається оцінка як безпечним (небезпечним) на засадах чуттєвого й емоційного їх сприйняття та, відповідно, які в подальшому переносяться на умови середовища/об'єкти, які оцінюються як їхня об'єктивна характеристика; по-третє, як відносини усередині різноманітних систем людської діяльності, в уявленні щодо яких поєднуються джерело небезпеки та об'єкт, який їй піддається [4, с. 59].

В вітчизняних законодавчих актах термінологічне визначення «безпека» знайшло своє відобра-

ження у різного спрямування безпекових термінах, до прикладу, національна безпека, державна безпека, воєнна безпека, інформаційна безпека тощо. Так, в Законі України «Про національну безпеку», а також в низці підзаконних нормативно-правових актах всі безпекові терміни вибудовуються на таких безпекових рисах як захищеність від різнобічної спрямованості загроз.

Як підкреслюється у наукових дослідженнях [7, с. 70] означений підхід містить в собі значення ролі стосовно силового елемента у гарантуванні безпеки. Створення такої моделі безпеки встановлює залучення зусиль (заходів) усіх державних і суспільних структур, й також свідомого відношення всієї нації до цього. В зв'язку із зазначеним, під поняттям безпеки тлумачиться не лише безпека держави, але й суспільства та окремої людини, таким чином це є «національна безпека»; це не просто є безпека, яка може досягатися лише силовими методами, але і безпека, яка досягнута через розвиток людини (особистості), суспільства, держави; це вважається безпека між людьми, державами, народами, суспільствами, що вважається глобальною безпекою.

Початковим періодом розгляду та вивчення проблеми безпеки вважається сутнісне поняття небезпека, що визначається як: 1) можливість якого-небудь лиха (нещастя), якоїсь шкоди, катастрофи та інше; 2) стан, коли комусь/чому-небудь щось загрожує; 3) потенційне джерело шкоди [3, с.747]. Отже, небезпека є наявна об'єктивно можливість щодо негативного впливу на соціальний організм, і як результат йому може бути спричинено будь-які ушкодження, відповідна шкода, що погіршує його стан та надає його розвитку небажаної динаміки або параметрів (темпи, напрями, характер, форми тощо).

У дослідження виділяють три чинники, що актуалізують проблематику гуманізації ідеології безпеки:

– зміна змісту та суті поняття «безпека» відповідно до критеріїв людино-відповідності політики;

– утвердження до безпеки синергетичного підходу (синергетичний від грецької Synergetikos, що означає діючий узгоджено, спільний);

– відхід від пріоритетності беззаперечної зовнішньої спрямованості національної безпеки та розвиток щодо її сутнісно нової внутрішньополітичної парадигми із акцентуванням на спроможність щодо подальшого розвитку соціальної системи [7, с. 71].

Як вважає багато науковців, на сьогодні як ніколи, досить актуальним постає розуміння безпеки як вміння уникнути загрози через ґрунтовні та широкі знання в різноманітних галузях життєдіяльності, високого інтелектуального потенціалу та інформації [8, с. 23–34].

І. Ф. Корж досліджуючи методологічні підходи до поняття «безпека» дає його тлумачення в соціальному розумінні як збалансований стан стосовно функціонування соціальної системи (держави, людини та світового співтовариства), антропогенних, природних систем тощо, за обставин якого людина шляхом знань про навколишнє природне середовище і тенденції його розвитку своїми власними діями спроможна своєчасно виявити та мінімізувати негативні детермінанти впливу наявних (потенційних) загроз або ж їх уникнути, що надає можливість їй зберігати систему своїх цінностей, забезпечувати їх майбутній розвиток [7, с. 71].

Розглядаючи безпеку з позиції оцінки діяльності вона визначається як інструмент забезпечення інтересів людини (особистості), суспільства, держави. Одночасно безпека вважається метою діяльності національних держав, людства загалом й громадянських співтовариств. Означена діяльність є об'єктивно існуюча причина та потреба: чим більш повноцінніше вони втілені, тим більшою мірою захищені. Отже, ефективна діяльність суспільства і держави стосовно створенню безпечних умов існування забезпечує нормальне «безперешкодне» й природне функціонування, а також розвиток суспільних відносин [11, с. 448].

Аналіз дослідження поняття «безпека» дозволяє стверджувати, що на даному етапі існує два ключових групування дефініцій: 1) включає охоронні визначення, відповідно до яких безпека сприймається як стан захищеності від різноманітних видів загроз; 2) містить охоронно-попереджувальні дефініції, які встановлюють безпеку як сукупність заходів або умов, що направлені на протидію загрозам.

На підставі дослідження багатоаспектного явища «безпека» можна виокремити головні елементи його змістовного наповнення: наявність стану захищеності внутрішніх й зовнішніх загроз; стабільність суспільних відносин в усіх сферах діяльності; гарантування впровадження прав, свобод, законних інтересів особистості; створення умов гармонійного розвитку особистості суспільства й держави.

Отже, під безпекою потрібно розуміти, в першу чергу, стабільність систем, процесів, об'єктів та інше як результат діяльності, що

направлена на протидію внутрішнім й зовнішнім загрозам, гарантування безпеки.

У Великому тлумачному словнику із української мови слово «транспорт» розкривається в декількох напрямках: а) галузь господарства, що здійснює різноманітними видами засобів перевезення пасажирів, переміщення вантажів та інше; б) партія вантажів доставлених чи (або) призначених для доставки куди-небудь; d) обоз із військовим вантажем чи сукупність перевізних засобів особливого призначення; е) вантажне судно морського флоту [3, с.1469].

Відповідно, транспорт здійснить своє ключове призначення тільки за умови, коли відповідним чином буде забезпечено транспортну безпеку. І саме безпека вважається фактором, який зумовлює життєдіяльність, існування і функціонування всіх об'єктів транспортної інфраструктури.

Транспортну безпеку із теоретичної точки зору можна усвідомлювати як динамічну самокеровану систему з відповідною сукупністю напрямів, цілей, принципів, методів і форм якими керується держава щодо організації перевізного процесу на всіх різновидах транспорту [12, с. 258].

У Законі України «Про національну безпеку» [10] надано тлумачення понять «національна безпека України», «загрози національній безпеці України», «національні інтереси України», «воєнна безпека», «державна безпека» й інші, проте питання транспортної безпеки деталізовано не визначені. Зокрема, ряд дослідників слушно підкреслюють, що транспортна безпека теж повинна бути включена до складових національної безпеки.

В цьому аспекті доцільним вбачається зазначити, що в вітчизняному законодавстві не надається визначення поняття «транспортної безпеки», в той момент коли використання означеної категорії у правових актах, що виконують правове регулювання транспортної діяльності є комплексним. Щодо питань, які стосуються заходів транспортної безпеки йдеться у транспортних кодексах, статутах (правилах перевезення), а також у інших нормативно-правових актах транспортного законодавства.

Таким чином, у вітчизняних законодавчих документах, що охоплюють питання транспортної галузі термінологічне визначення «транспортна безпека» не надається, натомість окреслюються шляхом принципів державної політики через обов'язки суб'єктів, що забезпечують функціонування транспортної системи.

Транспортну безпеку можна охарактеризувати наступними властивостями:

– спрямованістю на захист інтересів держави, суспільства, окремих громадян;

– передбачає певний стан національної транспортної системи та правовий механізм впровадження державної політики у досліджуваній сфері;

– вважається складовою економічної безпеки країни, оскільки лише роботі транспортної галузі настають можливим основи економіки держави – торгівля [9, с. 31].

В. Бесчастний й А. Собакарь наголошують на тому, що транспортну безпеку слід вважати складовою національної безпеки та підкреслюють, що вона полягає в запобіганні аваріям та інцидентам на транспорті. Зазначена діяльність із позиції на пріоритетність прав, свобод людини гарантується через утворення системи раціональної превентивної безпеки з метою максимально можливого й економічно обґрунтованого зменшення стосовно ймовірності виникнення транспортних аварій і мінімізації їх наслідків. Під забезпеченням транспортної безпеки, зазначені наковці, пропонують розуміти соціальний процес діяльності певних суб'єктів суспільних відносин стосовно запобігання аваріям й інцидентам на транспорті [1, с. 2].

На думку О. В. Клепікової у широкому, системному й одночасно галузевому розумінні транспортну безпеку слід тлумачити як сукупність відповідних заходів нормативно-правового, галузево-організаційного, науково-технічного й економічного спрямування, які націлені на захищеність життєво важливих інтересів людини/громадянина, суспільства й держави, суб'єктів господарювання, а також забезпечення функціонування і розвитку транспортної системи, своєчасність виявлення-запобігання-нейтралізацію реальних та потенційних загроз національним інтересам у сфері транспорту, реалізація яких забезпечується встановленням відповідних інструментів державного регулювання та впровадження спеціальних зобов'язань суб'єктів транспортної системи. Зокрема, означене системне досягнення питання про заходи транспортної безпеки зумовлені втіленням заходів національної безпеки, надає можливість зробити висновок про те, що зазначені категорії співставляються як загальне та спеціальне [5, с. 151].

У науковому доробку Л. М. Сукмановської [12, с. 260] транспортну безпеку розкрито як соціально-правове явищем, яке повинно розглядатися у єдності функціонального й інституційного підходів, як відповідна сукупність механізмів попередження і ефективного реагування на загрози особистості, суспільства, держави, зав-

дяки чому досягається певний стан захищеності соціальних відносин, забезпечується незалежність від негативних впливів детермінант, стимулюється економічний й політичний, культурний розвиток суспільства, визначається як стан захищеності об'єктів транспортної інфраструктури та транспортних засобів від актів незаконного втручання.

Національну транспортну безпеку на думку А. В. Матвєєвої слід розуміти як такий стан розвитку транспортної системи держави, у відповідності якого забезпечується баланс інтересів держави та суспільства, окремих громадян, а також захист їхніх інтересів у виникнення внутрішніх і зовнішніх загроз [9, с. 31].

В. Г. Ковальов вкладає в поняття транспортної безпеки держави як єдину цілісну загальнодержавну систему, що складається із цілісності органів державної влади, які здійснюють регулювання та контролюють питання транспортної безпеки, громадських об'єднань, що зі одного боку є замовника/споживачами транспортної безпеки, а із іншої – активними об'єктами транспортної безпеки стосовно яких слід втілювати зрозумілі (прозорі) правила гри. А іншим складником системи, на думку автора, вважається сукупність нормативно-правових стандартів, що забезпечують впровадження механізмів регулювання й досягнення транспортної безпеки [6, с. 19].

Вважаємо, системний характер досліджуваного поняття транспортної безпеки окреслює необхідність комплексного, системного вирішення проблем, як існують в означеній сфері.

Застосування в даний період існуючих подібних понять поряд із досліджуваним поняттям, зокрема таких як «безпека на транспорті», «безпека руху транспортних засобів», «безпека транспортної інфраструктури» та інших не потрібно в повній мірі ототожнювати з досліджуваним поняттям, адже перше є більш ширшим, комплексним, міжгалузевим та враховує різні складники означеного інституту транспортного права. Означений підхід викликаний традиційним виділенням у законодавстві норм, які регулюють правила, стандарти і процедури забезпечення авіаційної безпеки, безпеки дорожнього руху, безпеки судноплавства та інших, що фіксує гарантування окремих видів транспортної безпеки та таким чином продукує проблеми щодо відповідного адміністративно-правового регулювання в цілому й тягне за собою як результат виникнення юридичних помилок [2, с. 327].

Відповідна невизначеність й ототожнення досліджуваного поняття «транспортна безпека»

зумовлене наступними факторами: багатогранністю та складністю предмета правового регулювання, що вимагає регламентування низки законодавчих актів різного галузевого спрямування і юридичної сили; відсутністю дотепер єдиного трактування змісту означеного поняття (його співставлення з іншими невід'ємними елементами національної безпеки, в першу чергу екологічною, пожежною, інформаційною та інші видозмінами безпеки, що також мають вплив на підтримання в належному стані й транспортної безпеки; невизначеність критеріїв відмежування предмету адміністративно-правового регулювання від інших суміжних галузей права [2, с. 327–328].

У зв'язку з викладеним вважаємо, що об'єктивною необхідністю на сучасному етапі розвитку є розробка єдиної узагальненої дефініції транспортної безпеки, під якою пропонується розуміти складову частину системи транспортної безпеки, яка спрямована на те, щоб запобігти чи мінімізувати шкоду, заподіяну здоров'ю або (чи) життя людей, навколишньому середовищі, а також майну через забезпечення стійкого функціонування всього транспортного комплексу. На основі застосування означеного підходу, можна досягнути вжиття таких намагань, що б активно протидіяли різностороннім загрозам та підвищували захищеність усього транспортного комплексу в цілому.

В загальному вигляді поняття «транспортна безпека» можна охарактеризувати як систему: а) попередження, протидії і припинення злочинів (включаючи тероризм) в транспортній сфері; б) попередження на транспорті надзвичайних подій природного/техногенного характеру; в) недопущення або мінімізації матеріальної і моральної шкоди на транспорті від злочинів й надзвичайних подій; г) спрямовану на підвищення екологічної безпеки перевезень та екологічної стійкості транспортної системи; д) втілення цілей національної безпеки в транспортному комплексі в цілому.

Як зазначає А. В. Бойко, поняття «транспортна безпека» вважається узагальненим, що охоплює наступні складові елементи: безпека повітряного транспорту; безпека залізничного транспорту; безпека річкового й морського транспорту; безпека автомобільного транспорту; безпека трубопровідного транспорту; муніципального транспорту (враховуючи метрополітен) [2, с. 329].

Транспортна безпека є складовою частиною національної безпеки Української держави, яка представляє собою стан захищеності об'єктів

транспортних засобів, транспортної інфраструктури, споживачів транспортних послуг та працівників транспортного комплексу, природного довкілля різних небезпек, а також загроз природного й техногенного характеру.

Усвідомлення транспортної безпеки як складової національної безпеки держави вимагає виявлення та усунення її головних складових. Найвдалішим засобом для цього може слугувати застосування системного підходу. Зокрема наявність системоутворюючих чинників дозволяє визначити транспортну систему як соціальну систему, а загальноприйнятним порядком для всіх систем вважається: по-перше, наявність єдиної мети для усіх структурних елементів; по-друге, підпорядкованість об'єднуючій меті системи кожного із структурних елементів; по-третє, виконання кожним структурним елементом відповідних функцій, які впливають зі поставлених завдань; по-четверте, встановлення відповідних координаційних/субординаційних зв'язків між означеними елементами; по-п'яте, зворотній зв'язок між керуючою системою та, відповідно, підпорядкованою підсистемою.

Ієрархічно побудована структура транспортної безпеки можна охарактеризувати відносинами управління і підпорядкування, соціальних позицій та ролей соціальних груп (індивідів), що до неї входять. В ній чітко прослідковується управлінська та підконтрольна підсистеми, а відносини між ними визначаються дією механізмів й засобів контролю та регулювання, зворотних зв'язків й підлягає прогнозування та врахування в процесі встановлення механізмів впливу, а також коригування на період управлінської діяльності. Основою зазначених механізмів (засобів) вважаються інституціональні правила (норми), що забезпечують стійкість і передбачуваність взаємодії елементів системи на час її функціонування.

Направленням транспортної безпеки є запобігання аваріям та інцидентам на транспорті. Зазначена діяльність з позиції пріоритетності прав, свобод людини здійснюється шляхом створення системи превентивної раціональної безпеки з метою максимально можливого й економічно аргументовано зменшення ймовірності створення транспортних аварій та мінімізації стосовно їх наслідків. Відповідно, під забезпеченням транспортної безпеки слід усвідомлювати соціальний процес діяльності відповідних суб'єктів суспільних відносин з приводу запобігання аваріям (інцидентам) на транспорті [13, с. 233].

На об'єктах транспорту досить значний вплив на стан безпеки мають певні чинники, зокрема:

– велика концентрація громадян і їхнього майна на обмеженій території об'єктів залізничного, повітряного, водного транспорту;

– особливості архітектурного планування, технічного обладнання конкретного об'єкта;

– цілодобовий цикл виконання роботи більшої частини об'єктів повітряного, водного, наземного транспорту;

– зосередженість значних матеріальних цінностей на об'єктах транспорту;

– нетривалість на транспортних об'єктах перебування пасажирів;

– інтенсивність руху поїздів, повітряних, морських і річкових суден;

– схильність стосовно обсягу пасажирських і вантажних перевезень сезонним, тимчасовим, кліматичним, погодним умовам;

– швидкоплинність подій (явищ) на транспорті;

– психологічний стан й контингент пасажирів;

– підвищений рівень небезпеки злочинів, адміністративних правопорушень, що здійснюються в досліджуваній сфері [2, с. 351].

Транспортна безпека спрямована на захист пасажирів, перевізників вантажів, одержувачів, власників, користувачів транспортних засобів/транспортного комплексу, економіки і бюджету країни, навколишнього природного середовища від загроз, які можуть статися в транспортному комплексі [13, с. 233].

Таким чином, транспортна безпека вважається станом захищеності транспортної системи держави від реальних, потенційних загроз, що гарантує захищеність національних інтересів економіки, а отже й стійке функціонування та розвиток транспортної галузі у обставинах сьогоднішнього і подальшого перспективу [13, с. 233].

У практичній діяльності щодо забезпечення транспортної безпеки важлива роль відводиться класифікації загроз безпеці за відповідними критеріями на певні види. Джерела загроз транспортній безпеці за локалізації можна виокремити в дві групи: (1) внутрішні загрози транспортної безпеки (формується в рамках транспортної галузі, зокрема екологічної, технічної, терористичної та інформаційного спрямування, а також в зв'язку зі людським фактором); (2) зовнішні загрози транспортної безпеки (економічна й національна безпека Української держави у економічному міжнародному світі, а також в глобалізаційних світовому і геополітичному просторі).

Потенційна загроза транспортній безпеці вважається процесом зародження небезпеки та

формування передумов стосовно можливості заподіяння значної шкоди.

У діяльність об'єктів транспортної інфраструктури й транспортних засобів до переліку потенційних загроз входять:

– захоплення (можливість захоплення об'єктів транспортної інфраструктури та (або) транспортних засобів, здійснення над ними контролю силою чи загрозою застосування сили або через будь-які інші форми залякування);

– вибуху (можливість руйнування об'єктів транспортної інфраструктури та (або) транспортних засобів або ж нанесення їм чи їхньому вантажу, пасажиром, здоров'ю персоналу й іншим особам пошкоджень через вибух);

– розміщення або спроби розміщення об'єктів транспортної інфраструктури, транспортних засобів, вибухових пристроїв (можливість розміщення чи вчинення дій з ціллю розміщення в будь-який спосіб на об'єктах транспортної інфраструктури/транспортних засобах вибухових пристроїв (речовин), що здатні зруйнувати об'єкти транспортної інфраструктури/транспортні засоби, завдати їм (вантажу) пошкодження);

– ураження небезпечними речовинами (можливість забруднення об'єктів транспортної інфраструктури/транспортних засобів чи їхніх критичних елементів, небезпечними хімічними, радіоактивними чи біологічними агентами, які становлять загрозу життю або здоров'ю персоналу, пасажирів, інших осіб) тощо.

Реальна загроза транспортній безпеці – це остаточно сформоване, очікуване або існуюче явище, яке об'єктивно вже здатне завдати шкоди життєво важливим інтересам особистості, суспільства і держави.

Можна виокремити загрози транспортній безпеці загальні для усіх видів транспорту (видів транспортної діяльності), однак ще й специфічні (регіонального, об'єктивного, локального рівнів; притаманні тільки для певного виду транспорту й ін.) загрози.

З цієї структури впливають пріоритети державно-управлінських зусиль стосовно підвищення рівня транспортної безпеки. Насамперед, вони знаходяться в сфері техніко-технологічного фактору транспортної безпеки.

До загроз загального типу належать наступні: 1) фізичне зношування і моральна застарілість транспортних засобів, пристроїв, шляхів сполучення, систем і обладнання управління рухом, а також спеціальних засобів; 2) недостатність бюджетних й інших видатків різних рівнів, які виділяють на забезпечення транспортної без-

пеки; 3) недостатня кваліфікація персоналу, екіпажу транспортних об'єктів, а також осіб, які здійснюють управління рухом, кадрів, зайнятих різноманітних рівнях управління транспортної діяльністю; 4) недостатнє організаційне й нормативно-правове забезпечення мобілізаційної готовності на транспорт; 5) терористичні прояви й інші негативні наміри, які загрожують безпечній діяльності транспортного комплексу тощо.

Вимоги для різних категорій об'єктів транспортної інфраструктури й транспортних засобів для забезпечення транспортної безпеки впроваджуються центральним органом виконавчої влади, що здійснює функції із втілення державної політики та правового регулювання в сфері транспорту, за погодженням із ключовим органом виконавчої влади в сфері гарантування безпеки України, центральним органом виконавчої влади, що виконує функції із вироблення (впровадження) державної політики та нормативно-правового регулювання у сфері економічного розвитку.

Мета державної політики у сфері транспортної безпеки полягає в забезпеченні національної безпеки й реалізації національних інтересів при транспортній діяльності, стійкості транспортної діяльності, запобігання шкоді здоров'ю/життю людей, шкоди майну й навколишньому середовищу, загальнонаціональних економічних збитків при транспортній діяльності.

Вважаємо, що акцент має бути зроблений на використання системного підходу в сфері забезпечення транспортної безпеки України, в межах якого формується перелік заходів (вимог), визначено перелік не лише потенційних, а й реальних загроз, від яких необхідно захищати транспортний комплекс, розподілено функції державних органів та представників бізнес-спільноти відповідальних за реалізацію зазначених заходів, що дозволить забезпечити безперервний процес захисту транспортного комплексу.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Транспортна безпека є: складовою національної безпеки; перебуває в нерозривному взаємозв'язку із іншими видами безпеки; відносно самостійний вид безпеки, який має системний характер.

Видається доцільним транспортну безпеку визначати як стан захищеності транспортного комплексу (об'єктів і суб'єктів транспортної інфраструктури, транспортних засобів) та осіб, що перебувають на території об'єктів транспортної інфраструктури від зовнішніх і внутрішніх загроз.

У загальному вигляді дефініцію «транспортна безпека» можна охарактеризувати як систему: попередження, протидії і припинення злочинів в транспортній сфері; попередження на транспорті надзвичайних подій природного й техногенного характеру; недопущення або мінімізації матеріальної і моральної шкоди на транспорті від злочинів й надзвичайних подій; спрямовану на підвищення екологічної безпеки перевезень та екологічної стійкості транспортної системи; втілення цілей національної безпеки в транспортному комплексі в цілому.

Транспортна безпека має значення для всіх аспектів життя українського суспільства, особливо в умовах економічної фінансової нестабільності системи та глобальної економічної кризи, а також стану військової агресії сусідньої держави. Від стану та якості безпечної роботи транспортної системи України на сьогодні залежать не тільки перспективи подальшого економічного розвитку, а й можливості держави ефективно виконувати такі найважливіші принципи, як захист національного суверенітету та безпеки держави, забезпечення потреби громадян у перевезеннях, створення умов для вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів.

На сучасному етапі суспільного розвитку проблемні питання щодо визначення загроз й глобальних викликів транспортній безпеці Української держави не достатньо приділяється увага як щодо врегулювання питань правового спрямування, так й в науковій площині. Очевидно, що дослідження зазначеної проблематики постає надзвичайно актуальним й важливим та потребує подальший наукових розвідок у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бесчастний В., Собакарь А. Державна політика транспортної безпеки України: актуальні питання реалізації. Віче. 2010. № 4. С. 2–5.
2. Бойко А. В. Адміністративно-правове забезпечення державної транспортної політики в Україні : дис... д.ю.наук : 12.00.07 / Науково-дослідний інститут публічного права. Дніпропетровський національний університет внутрішніх справ. Київ, 2021. 480 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
4. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.
5. Клепікова О. В. Транспортна безпека як засіб державного регулювання. Науковий вісник Ужго-

- родського національного університету. Серія Право. Вип. 55. Том 1. 2019. С. 150–153.
6. Ковальов В. Г. Система забезпечення транспортної безпеки: теоретична інтерпретація. Публічне управління та митне адміністрування. № 1(18). 2018. С. 18–27.
  7. Корж І. Безпека: методологічні підходи до поняття. National law journal: theory and practice. August, 2019. С. 68–72.
  8. Корж І. Ф. Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері державної безпеки України : монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2013. 384 с.
  9. Матвєєва А. В. Транспортна безпека держави як складова національної транспортної політики. Право та інновації. № 3 (19). 2017. С. 30–35.
  10. Про національну безпеку : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
  11. Рудик М. М. Безпека дорожнього руху як складова національної безпеки. Юридичний науковий електронний журнал. № 2. 2023. С. 446–449. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/105.pdf
  12. Сукмановська Л. М. Забезпечення транспортної безпеки як компонент протидії проявам тероризму на транспорті. Юридичний науковий електронний журнал. № 6. 2017. С. 257–260. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2017/76.pdf
  13. Фердман Г. П. Сутність поняття транспортної безпеки: державно-управлінський аспект. Право та державне управління. № 2. 2020. С. 231–236.
  14. Semenets-Orlova, I. A., & Kyselova, Y. Y. (2018). Multidimensional management contemporary: generation of social meanings for a new collective identities. *Публічне урядування*, (4), 264–273.
  15. Semenets-Orlova, I., Shevchuk, R., Plish, B., Grydiushko, I., & Maistrenko, K. (2022). Innovative approaches to development of human potential in modern public administration. *Economic Affairs*, 67(4s), 915–926.
  16. Semenets-Orlova, I., Klochko, A., Tereshchuk, O., Denisova, L., Nestor, V., & Sadovyi, S. (2022). Special Aspects of Educational Managers' Administrative Activity under Conditions of Distance Learning. *Journal of Curriculum and Teaching*, 11(1), 286–297.
  17. Semenets-Orlova, I., Shevchuk, R., Plish, B., Moshnin, A., Chmyr, Y., & Poliuliakh, R. (2022). Human-centered approach in new development tendencies of value-oriented public administration: Potential of education.
  18. Radchenko, O., Kovach, V., Radchenko, O., Kriukov, O., Sydoruk, L., Sharov, P., & Semenets-Orlova, I. (2021). Principles of natural capital preservation in the context of strategy of state environmental safety. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 280, p. 09024). EDP Sciences.
  19. Shmalenko, I., Yeftieni, N., & Semenets-Orlova, I. (2021, December). Impact of social media influencers on public policy and political discourse. In *International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation (SPL 2021)* (pp. 88–93). Atlantis Press.

REFERENCES:

1. Beschastnyi, V. & Sobakar, A. (2010). Derzhavna polityka transportnoi bezpeky Ukrainy: aktualni pytannia realizatsii [State transport safety policy of Ukraine: actual issues of implementation]. *Viche*, 4, 2–5 [in Ukrainian].
2. Boiko, A. V. (2021). Administratyvno-pravove zabezpechennia derzhavnoi transportnoi polityky v Ukraini [Administrative and legal support of the state transport policy in Ukraine] : *Doctor's thesis*. Naukovo-doslidnyi instytut publicnogo prava. Dnipropetrovskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav. Kyiv [in Ukrainian].
3. Busel, V. T. (Eds.). (2005). Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy : 250000 [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250,000]. Kyiv; Irpin: Perun. [in Ukrainian].
4. Kovbasiuka, Yu. V., Troshchynskoho, V. P., Surmina, Yu. P. (Eds.). (2010). Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedic dictionary of public administration] K. : NADU [in Ukrainian].
5. Klepikova, O. V. (2019). Transportna bezpeka yak zasib derzhavnoho rehuliuвання. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu [Transport safety as a means of state regulation]. *Seriia Pravo*. 55, 1, 150–153 [in Ukrainian].
6. Kovalov, V. H. (2018). Systema zabezpechennia transportnoi bezpeky: teoretychna interpretatsiia [Transport safety system: theoretical interpretation]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*. 1(18), 18–27 [in Ukrainian].
7. Korzh, I. (2019). Bezpeka: metodolohichni pidkhody do poniattia [Security: methodological approaches to the concept]. *National law journal: theory and practice*. August, 68–72 [in Ukrainian].
8. Korzh, I. F. (2013). *Administratyvno-pravove rehuliuвання vidnosyn u sferi derzhavnoi bezpeky Ukrainy [Administrative and legal regulation of relations in the sphere of state security of Ukraine]*. Vinnytsia : TOV «Nilan-LTD» [in Ukrainian].
9. Matvieieva, A. V. (2017). Transportna bezpeka derzhavy yak skladova natsionalnoi transportnoi polityky [Transport security of the state as a component of the national transport policy]. *Pravo ta innovatsii*. 3 (19), 30-35 [in Ukrainian].
10. Pro natsionalnu bezpeku : Zakon Ukrainy vid 21 chervnia 2018 roku № 2469-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> [in Ukrainian].
11. Rudyk, M. M. (2023). Bezpeka dorozhnogo rukhu yak skladova natsionalnoi bezpeky [Road traffic safety as a component of national security]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2, 446-449. Retrieved from http://www.lsej.org.ua/2_2023/105.pdf [in Ukrainian].

12. Sukmanovska, L. M. (2017). Zabezpechennia transportnoi bezpeky yak komponent protydii proiavam teroryzmu na transporti [Ensuring transport security as a component of combating manifestations of terrorism in transport]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, 6, 257–260. Retrieved from http://www.lsej.org.ua/6_2017/76.pdf [in Ukrainian].
13. Ferdman, H. P. (2020). Sutnist poniattia transportnoi bezpeky: derzhavno-upravlinskyi aspekt [The essence of the concept of transport safety: the state-management aspect]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, 2, 231–236. [in Ukrainian].
14. Semenets-Orlova, I. A., & Kyselova, Y. Y. (2018). Multidimensional management contemporary: generation of social meanings for a new collective identities. *Публічне урядування*, (4), 264–273.
15. Semenets-Orlova, I., Shevchuk, R., Plish, B., Grydiushko, I., & Maistrenko, K. (2022). Innovative approaches to development of human potential in modern public administration. *Economic Affairs*, 67(4s), 915–926.
16. Semenets-Orlova, I., Klochko, A., Tereshchuk, O., Denisova, L., Nestor, V., & Sadovyi, S. (2022). Special Aspects of Educational Managers' Administrative Activity under Conditions of Distance Learning. *Journal of Curriculum and Teaching*, 11(1), 286–297.
17. Semenets-Orlova, I., Shevchuk, R., Plish, B., Moshnin, A., Chmyr, Y., & Poliuliakh, R. (2022). Human-centered approach in new development tendencies of value-oriented public administration: Potential of education.
18. Radchenko, O., Kovach, V., Radchenko, O., Kriukov, O., Sydorchuk, L., Sharov, P., & Semenets-Orlova, I. (2021). Principles of natural capital preservation in the context of strategy of state environmental safety. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 280, p. 09024). EDP Sciences.
19. Shmalenko, I., Yeftieni, N., & Semenets-Orlova, I. (2021, December). Impact of social media influencers on public policy and political discourse. In *International Conference on Social Science, Psychology and Legal Regulation (SPL 2021)* (pp. 88–93). Atlantis Press.